

سفرهای دریایی رشدنا یافته، نیازمند توجه ویژه

سید محمد حکیمی، بهزاد الصفی*

دریا برای ارتقاء سطح ایمنی، رفاه؛ رضایت‌مندی و رعایت حقوق مسافران دریایی از مبدأ تا مقصد و نیز ارتقاء سطح فرهنگ عمومی در زمینه سفرهای دریایی طرح حمد ۱۴۰۴ (حمل و نقل مسافر دریایی) در دست اجرا است. طرح توسعه حمل و نقل مسافر دریایی به‌منظور طراحی سامانه‌ای بهینه، فراگیر، پویا و انعطاف‌پذیر و بر اساس بهبود وضع موجود در اقتصاد دریا در بخش مسافری برای توسعه اقتصادی، اجتماعی جمهوری اسلامی ایران در حال اجرا است و در نهایت هدف آن تهیه برنامه‌ای است مشتمل بر مجموعه اقدامات مبتنی بر خط‌مشی کلی هدایت حمل و نقل دریایی در بخش مسافری کشور که در پرتو سیاست‌ها، معیارها، ضرورت‌ها و اولویت‌ها، سازوکارها و سایر مولفه‌های موثر تعیین می‌شود.

بر اساس آمارهای رسمی اعلام شده در تعطیلات نوروز سال ۱۳۸۹ تعداد ۱۲۰ میلیون نفر سفر انجام پذیرفت که استان هرمزگان با داشتن ۲ منطقه آزاد قشم و کیش به‌عنوان چهارمین استان مورد بازدید قرار گرفت. در این راستا طرح ساماندهی شناورهای مسافری نوروز ۱۳۸۹ توسط اداره کل بنادر و دریانوردی استان هرمزگان از تاریخ ۸۸/۱۲/۲۵ تا ۸۹/۱/۱۵ در تمام بنادر مسافری استان و با همکاری تمام سازمان‌ها و نهادهای مربوطه نظیر مناطق آزاد کیش و قشم - دانشگاه علوم پزشکی - هلال احمر - شرکت‌ها و تعاونی‌های کشتی‌رانی مسافری - نیروی انتظامی - گمرک استاندارد - فرمانداری - شهرداری - و سایر سازمان‌ها به اجرا درآمد.

حجم بالای تقاضا در ایام نوروز نیازمند برنامه ریزی از ماه‌ها قبل است که در آن اقداماتی نظیر انجام هماهنگی‌های لازم بین سازمان‌های مختلف بازدید زیرآبی بدنه؛ کنترل وضعیت موتور و دستگاه‌های مخابراتی شناورها توسط افسران اداره بندر و موسسات رده بندی تجهیز پایانه‌های مسافری و اسکله‌های مربوطه و غیره به‌عمل آید. طی مدت یادشده تعداد ۱۵۷۰۰۰۰ مسافر و ۱۷۰۰۰۰ دستگاه خودرو به وسیله ۱۶۰۰۰ سفرکشتی در ۱۹ مسیر بین بنادر مسافری ذیل جابه‌جا شدند (رشد ۱۰ درصدی نسبت به سال گذشته) و این مهم در حالی انجام پذیرفت که حادثه‌ای اتفاق نیفتاد.

ردیف	مسیر	فاصله
۱	بندر عباس - جزیره قشم	۱۲ مایل دریایی
۲	بندر پهل (در ۵۵ کیلومتری غرب بندر عباس) - بندر لافت (در جزیره قشم)	۱۸۰۰ متر (۱ مایل دریایی)
۳	بندر لنگه - جزیره کیش	۹۱ مایل دریایی
۴	بندر چارک - جزیره کیش	۱۹ مایل دریایی
۵	بندر آفتاب - جزیره کیش	۱۰ مایل دریایی

توضیح: فاصله شهر بندرعباس تا بندر لنگه، چارک و آفتاب به ترتیب ۱۷۰ - ۲۵۰ - ۲۸۰ کیلومتر

کشورمان با دارا بودن بیش از ۳۰۰۰ کیلومتر طول ساحلی کشوری دریایی است ولی متأسفانه سفر دریایی در اجتماع ما مغفول مانده به نحوی که از هر ۱۲ نفر؛ فقط یک نفر سفر دریایی انجام می‌دهد (۶ میلیون سفر دریایی سالانه در کشورمان) در حالی که این نسبت در اروپا تقریباً به ازای کل جمعیت آنها است. نکته بسیار مهم در بحث سفرهای دریایی؛ موضوع ایمنی است. بر اساس آمارهای اعلام شده توسط مجله معتبر کشتی و کشتی‌رانی (فوریه ۲۰۱۰) طی ۱۲ سال اخیر در حدود ۱۷ هزار نفر مسافر جان خود را بر اثر سوانح دریایی کشتی‌های مسافری از دست داده‌اند که یکی از بدترین آنها حادثه جان باختن ۱۰۰۰ نفر از حجاج خانه خدا در راه بازگشت از بندر جدّه عربستان سعودی به بندر سفاگای مصر در دریای سرخ در سال ۲۰۰۶ است (سانحه کشتی مسافری السلام ۹۵). یادداشت حاضر ضمن بررسی نقاط ضعف حمل نقل مسافر راهکارها و توصیه‌های کارشناسی برای بهره‌مندی از ظرفیت‌های سواحل و بنادر کشور دارد.

حمل و نقل مسافری دریایی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصاد دریایی است که ابعاد گوناگونی دارد و در حال حاضر توجه بسیاری از کشورها را از زوایای گوناگون اقتصادی؛ فرهنگی و اجتماعی به‌خود جلب کرده است. برای اعمال حاکمیت در حمل و نقل دریایی مسافران و نظارت و کنترل بر تردد ایمن در

متعاقباً احتمال بروز خطای انسانی و حادثه.

۱۸. عدم رعایت تعداد حد مجاز بارگیری خودروتوسط برخی از شناورهای لندینگ کرافت.

اما برای ارتقا مسافرت های دریایی فرصت های مناسبی هم وجود دارد. شامل:

۱- پرداخت وجوه اداره شده سازمان بنادر و دریانوردی به شرکت ها و شناورهای مسافری و در سرویس قرار گرفتن شناورهای مناسب که امکان حذف قایق های مسافری غیراستاندارد را فراهم می سازد.

۲- وجود دانشکده علمی و کاربردی دریایی و بندری در بندرعباس و وجود جوانان مشتاق که می توان رشته هایی را درخصوص پایانه های مسافری دریایی و غیره با تأکید بر ایمنی راه اندازی کرد.

۳- وجود زمینه همکاری مناسب سازمان بنادر و دریانوردی و سایر نهادهای دریایی در خصوص ارتقای مسایل ایمنی

۴- امکان فراهم آوردن بیش تر تردد دریایی ایمن در مسیر بندرعباس - جزیره

مسافرگیری در استان هرمزگان، نوروز ۸۸

هرمز و نیز جزیره کیش به هندورابی و جذب مسافر و گردشگر بیشتر

۵- ورود مسافران نوروزی مشتاق به بندر شهید رجایی و باهنر و امکان آشنایی بیشتر مردم با مباحث دریایی و بندری

۶- وجود شیب یاردهای ساخت شناورهای مسافری ایمن در جزایر قشم و کیش با همکاری شرکت های معتبر

۷- ورود شناورهای جدید ایمن تر و دارای امکانات رفاهی بیشتر به ناوگان حمل و نقل مسافری دریایی که امکان استقبال عمومی هم وطنان را به همراه دارد.

۸- امکان ساخت موزه های دریایی در جوار پایانه های مسافری دریایی با عنایت به استقبال زیاد هم وطنان از انجام سفرهای دریایی مقامات استانی و بندری لازم است تا به برخی از مهمترین تهدیدهای توسعه حمل و نقل مسافری توجه لازم داشته باشند موضوعاتی چون:

۱- جایگزینی شناورهای استاندارد ایمن با آن دسته از شناورهای فعلی که از استاندارد ایمنی کم تری برخوردار هستند.

۲- تردد قایق های مسافری غیرمجاز بین بندرعباس و جزیره قشم که

تحلیل های آماری انجام شده نشان می دهد که مردم کشورمان تمایل زیادی به انجام سفر دریایی با خودرو دارند و بنادر پهل و لافت که ارتباط دهنده سرزمین اصلی به جزیره قشم هستند به عنوان فعال ترین و پر ازدحام ترین بنادر مسافری هستند به نحوی که در حدود ۸۰ درصد سفرهای دریایی نوروزی استان هرمزگان از این طریق به انجام رسید که نشان گر لزوم سرمایه گذاری و توجه بیشتر به این بنادر است.

حمل و نقل مسافری در سواحل جنوب با نارسایی های جدی روبروست که مهمترین بیش تر از ظرفیت مجاز سوار کردن مسافران به برخی از شناورها، عدم لایروبی بندر چارک و مشکل عمق اسکله های آن که تردد شناورها را در آنجا با محدودیت هایی همراه ساخته و متعاقباً مشکلاتی را در تأخیر برنامه تردد آن ها و معطلی مسافران به وجود آورده بود. برخی دیگر از این نارسایی ها به شرح ذیل هستند:

۱. عدم درج مطالب کافی در برخی از وبگاه های سازمان های مرتبط با سفرهای

دریایی نوروزی و اطلاعات ایمنی مورد نیاز مردم

۲. وجود برخی تعارضات، مشکلات و ناهماهنگی ها بین مسوولین سازمان های

مختلف در پایانه های مسافری دریایی

۳. عدم محصورسازی مسیر تردد مسافران از پایانه تا پای اسکله جهت جلوگیری

از سقوط احتمالی افراد در دریا در برخی از بنادر

۴. تردد برخی از شناورهای غیرمجاز در هنگام توفانی بودن دریا و احتمال بروز حادثه

۵. نبود سامانه اطلاع رسانی در ابتدای ورودی برخی از بنادر در هنگام تعطیلی

اسکله به علت بدی آب و هوا و بلا تکلیفی مسافران

۶. عدم اقدام موثر برخی از سازمان های مسئول مرتبط درخصوص تردد شناورهای

مسافری غیرمجاز و نیز قایق های ماهی گیری که اقدام به جابه جایی مسافر می کنند.

۷. عدم اجازه ورود مسافران به داخل محوطه بندر آفتاب پس از تاریکی هوا که باعث بروز مشکلاتی برای مسافران شده بود.

۸. نبود تجهیزاتی مانند جرثقیل در برخی از پایانه های مسافری که در شرایط

اضطراری بتوان از آن ها استفاده کرد.

۹. کمبود تعداد تابلوها و سامانه صوتی کارا درخصوص موارد ایمنی در برخی

از پایانه های مسافری دریایی

۱۰. عدم وجود نجات غریق در برخی از پایانه های مسافری دریایی جهت

عملیات امداد و نجات در مواقع مورد نیاز

۱۱. وضعیت نامناسب برخی از پایانه های مسافری دریایی از لحاظ موارد

بهداشتی

۱۲. وجود تعدادی صندلی مستهلک در برخی از شناورها که تصویر نامناسبی از

حمل و نقل مسافری دریایی در ذهن مسافران تداعی می کرد.

۱۳. عدم درج جدول زمانی تردد شناورها (time table) تردد شناورها و

سردرگمی مسافران در برخی پایانه های مسافری دریایی

۱۴. نبود بویه یا علامت در حوالی دکل برق فشار قوی در مسیر بندر پهل به لافت

و احتمال برخورد شناورها با آن به خصوص در شب هنگام

۱۵. نبود ساختمان برج مراقبت مناسب در بندر لافت علیرغم تردد زیاد شناورها

به صورت ۲۴ ساعته.

۱۶. نبود فندر و بولارد در اسکله های بندر پهل و لافت و نیز وجود اسکله های

سنگی که ورود و خروج خودروها از شناورها را با مشکل همراه کرده بود.

۱۷. نوبت های کاری بلند مدت کارکنان عملیاتی برخی اسکله های مسافری و

شرایط ناایمنی را داشتند.

کارگروه گردشگری اتحادیه مالکان کشتی، پیگیرانه موضوع توسعه گردشگری دریایی را دنبال می کند

تشکیل جلسات منظم کارگروه گردشگری

همه ساله تعطیلات نوروز با اقبال گسترده مردم به سواحل جنوب و شمال همراه است. گروهی با خودروهای شخصی از طریق لنج ها به جزایر جنوبی می روند و عده ای دیگر نیز می خواهند گردشگری دریایی را تجربه کنند. حجم مسافران ترکیب ناهمگونی دارد حال آنکه شرایط کنونی مدیریتی به گونه ای است که مردم نه تنها به طور شایسته از گردشگری و سفرهای دریایی بهره مطلوب نمی برند بلکه خدمات ارائه شده در مواردی ناایمن و به دور از احترام به کرامت انسانی است. ازدحام مقطعی مسافر در این ایام و مدیریت نامناسب خدمات، اتحادیه مالکان کشتی را به عنوان یک تشکل حرفه ای دریایی به فکر انداخت تا با تشکیل کارگروه گردشگری دریایی و دعوت از کارشناسان مرتبط دست کم اهمیت این موضوع را در افکار عمومی جامعه برجسته کند. در جلسات منظم کارگروه با دعوت از مقامات ارشد سازمان بنادر و دریانوردی، جامعه تورگردانان، سرمایه گذاران بخش خصوصی در عرصه حمل و نقل مسافر دریایی و نمایندگان از سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، ماهنامه سفر و ماهنامه صنعت حمل و نقل حرکتی با این امید آغاز شد تا بتواند در تصمیم گیری های منسجم و صحیح کمک حال مقامات دولتی باشد. هم اکنون نهادهای گوناگونی در ارتباط با گردشگری و سفرهای دریایی تصمیم می گیرند که در مقطعی خنثی کننده یکدیگر هستند.

کارگروه گردشگری در اتحادیه به طور مرتب با حضور کارشناسان دریایی جلسه تشکیل داد. هرچند این جلسات در ابتدا با اقبال نمایندگان سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری همراه نبود اما هرچه می گذشت اهمیت نقش این کارگروه بیشتر مهم جلوه داد به طوریکه نماینده متولی گردشگری این جلسات را برای توسعه برنامه های گردشگری دریایی مفید تشخیص داد. نقش این کارگروه به آنجا رسید که سازمان بنادر و دریانوردی و سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری در آستانه امضای تفاهم نامه همکاری قرار گرفتند.

به طور مشخص نمایندگان سازمان بنادر و دریانوردی در این جلسات بر دغدغه شان در خصوص رعایت مباحث ایمنی تاکید داشتند. بحث خرید شناورهای مسافری و تهیه اسکله های مورد نیاز گردشگری مسافر نیز یکی از برنامه های این سازمان به شمار می رود. آنچه که از صحبت های نمایندگان سازمان بنادر استنباط می شود این است که تلاش هایی برای ساخت و تکمیل پایانه های مسافری در بنادر جنوبی در جریان است.

اما گردشگری دریایی تنها به سفر با کشتی خلاصه نمی شود. دنیای زیر آب، ظرفیت های صید و صیادی، تفریحات آبی در سواحل و رودها و موضوعات گوناگون دیگر همگی در زمره گردشگری دریایی هستند. ضمن اینکه صنایع دریایی مانند مک کندای قشم و بوت سرویس کیش نیز در ساخت شناورهای دریایی دستی بر آتش دارند.

نکنه ای که در جلسات این کارگروه مطرح می شد و صحبت هایی که کارشناسان در رشته های مختلف مطرح می کردند ماهنامه سفر را به این استنباط رساند که چنانچه توسعه گردشگری دریایی بخواهد به عنوان یک فعالیت زیربنایی تعریف شود و توسعه یابد نیازمند مشارکت فراگیر در تدوین و اصلاح قوانین و اصلاح ساختارهای کاری است. در بحث کشتی ها سازمان بنادر و دریانوردی می تواند متولی مباحث فنی و ایمنی باشد و سازمان میراث فرهنگی با مشارکت جامعه تورگردانان و انجمن های صنفی بیش از پیش مدیریت تورهای جذاب گردشگری را ساماندهی کند.

۳- نرخ کرایه پایین قایق های غیرمجاز که باعث جذب مسافر شده و ضریب ایمنی سفر دریایی را کاهش می دهد

۴- گاهی بارگیری تریلرهای حامل مواد سوختی قابل اشتعال و یا تانکرهای حامل گاز به همراه سایر خودروها با مسافران بر روی لندینگ کرافت ها

۶- فعال بودن قایق های غیرمجاز در بندر شهید ذاکری قشم جهت جذب مسافران نوروزی که دارای کالای زیاد بودند و گمرک از آن ها برگ سبز گمرکی درخواست کرده بود.

۷- عدم آشنایی مسافران از خطرات تردد در دریا در هنگام بدی آب و هوا و اصرار آنان بر انجام سفر و در نتیجه به وجود آوردن مشکلاتی برای پایانه های مسافری دریایی

۸- احتمال تصادم شناورهای مسافری در محوطه خارج از موج شکن اسکله شهید ذاکری بعثت تردد زیاد؛ نامشخص بودن مسیر تردد و سرعت غیرمجاز

۹- ازدحام و شلوغی بیش از حد مسافران نوروزی در جزیره قشم در ایام نوروز و بالتبع بروز کاستی ها و مشکلاتی که احتمالاً باعث کاهش استقبال عمومی مردم از سفرهای دریایی و یا انجام سفرهای خارجی طی سال های آتی شود. لازم به ذکر است به تازگی بزرگترین پایانه مسافری دریایی خاورمیانه در بندر رشید امارات متحده عربی افتتاح شد. این پایانه ظرفیت پهلو دهی ۴ فروند شناور را به صورت هم زمان دارا بوده و پیشبینی شده که نقش مهم و مثبتی در جذب گردشگر دریایی داشته باشد.

۱۰- سانحه غرق اتوبوس مسافری فالکون در مسیر جزیره خارگ به گناوه و کشته شدن چند مسافر آن که احتمال تردید در تصمیم سفر دریایی را در برخی از مردم به وجود آورد. (متاسفانه عامه مردم وقتی با بحث دریا آشنا می شوند که خبر به روز حادثه دریایی را از طریق رسانه های گروهی مطلع شوند).

منابع:

- مجله ship and shipping - فوریه سال ۲۰۱۰ -

صفحه ۱۶ تحت عنوان : when will we ever learn

- وبگاه رسمی سازمان بنادر و دریانوردی pmo.ir

- کمیته راهبری ایمنی؛ بهداشت و محیط زیست اداره کل بنادر و دریانوردی استان هرمزگان

- کمیته maritime casualties investigation

مستقر در بندر شهید رجایی

- مرکز بررسی سوانح دریایی

*کارشناسان اداره کل بنادر و دریانوردی استان هرمزگان.

مجمع بندری شهید رجایی